

УДК 351

<https://doi.org/10.31713/ve1202517>

JEL: H56

Фадєєв Б. В. [1; ORCID ID: 0009-0009-0201-344X],

здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня

¹Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

ВПЛИВ ДЕТЕРМІНАНТІВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

У статті визначено головні проблеми розвитку України. Наведено підходи щодо трактування дефініції «детермінанта». Розглянуто становлення економічної системи держави з часів незалежності. Зазначено класифікацію основних детермінантів впливу на економічний розвиток держави за характером їх походження. Виявлено відмінності у трактуванні понять «стійкий» та «сталий» розвиток. Визначено основні теорії економічного зростання регіонів.

Ключові слова: розвиток; детермінанти; повномасштабне вторгнення; війна; ВВП; сталий розвиток.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасних умовах господарювання економічний розвиток України зазнає постійного впливу певних чинників, які можуть бути як об'єктивними, так і суб'єктивними. Об'єктивні чинники можуть з'являтися без втручання людського фактору, а в основі суб'єктивних передбачається вплив людини. З моменту здобуття незалежності Україна зазнала кардинальних змін у своєму економічному розвитку. Однією з головних проблем, з якими стикається українська економіка сьогодні, є відсутність стабільності в політичному та економічному житті держави. Постійна зміна уряду, війна також ускладнюють економічну ситуацію в Україні. Незважаючи на певний розвиток експортно-орієнтованих галузей, які генерують валютні надходження, відсутність належної інфраструктури та несприятливий інвестиційний клімат зменшують можливості для економічного розвитку. Україна розвивалася у складі Союзу Радянських Соціалістичних Республік (далі – СРСР), але перебувала під значним впливом економіки та політики центрального уряду. Після розпаду СРСР Україна стала незалежною державою з власною економікою.

Однак прийнята нова економічна модель не гарантувала ефективного розвитку держави.

Сьогодні, комплексний вплив домінантів на економічний розвиток України є надзвичайно важливим та всеохоплюючим, незважаючи на характер їх походження: політичні, економічні, ендогенні, екзогенні, правові, кримінальні, інституційні та ін. Кожна з цих домінант відіграють важливу роль у формуванні економічної системи, а також здійснюють вплив на її розвиток. Для подолання наявних проблем, варто вживати широкий спектр заходів, які в свою чергу включають в себе реформи, інвестиції, експортно-імпортний потенціал, врегулювання нормативно-правового законодавства, а найголовніше закінчення війни. Різноманітність економічної системи України обумовлює дослідження вплив основних детермінантів на економічний розвиток держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження впливу детермінантів на економічний розвиток держави було відображено у працях таких вчених як: Гонта С., Григоренко О., Жуковська В., Зварич Р., Зимовець В., Кандагура К., Карасів В., П'ятницька Г., Gurvitch G., Федулова І., Шумська С., Шушпанов Д.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак, результати попередніх досліджень та аналіз наукових праць демонструє, що неповною мірою досліджено вплив основних детермінантів на економічний розвиток України. Вони були спрямовані на дослідження економічного розвитку держави у вузьких аспектах, тобто не розглядали вплив детермінантів у поєднанні між собою.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Основною метою статті є визначення впливу основних детермінантів на економічний розвиток України та їх взаємопов'язаність між собою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна порівняно нещодавно отримала незалежність, тобто як молода держава продовжує свій розвиток у різних сферах та аспектах, у тому числі і в економічному. Держава стала незалежною від радянської системи та почала будувати власну ринкову економіку. На сьогодні наша держава перебуває у стані війни, яка стала шоком для усіх складових економічної системи. Зниження виробництва та експорту основних видів продукції, блокування портів призвело до скорочення зовнішньої торгівлі. Значного удару зазнала інженерна,

маркетингова, транспортно-логістична інфраструктура регіонів. Повномасштабне вторгнення з боку Росії призвело до відтоку кадрового потенціалу, оскільки відбувся «відтік мізків».

Передислокація підприємств та людей на захід держави зумовила навантаження на транспортну та логістичну інфраструктуру, ринок нерухомості у містах-мільйонниках на початку повномасштабного вторгнення зазнав збитків, зокрема знизилась ціна на об'єкти нерухомості, а ті, що перебували в стадії будівництва «заморозились». Тисячі осіб, які виїхали за кордон створили навантаження на економіки інших держав, але в той же час вони можуть в перспективі стати потенційними працівниками для економіки інших. Ці всі прояви зумовлюють питання економічної безпеки держави, а також її складових. Зважаючи на вищенаведені проблеми в Україні, котрі негативно впливають на її економічний розвиток, важливо розглянути основні доміанти економічного розвитку держави та визначити їх вплив на кінцевий результат в стратегічній перспективі. Для кращого розуміння проблематики пропонуємо розглянути трактування дефініції «детермінанти» у економічній літературі.

Таблиця

Трактування дефініції «детермінанти»

№ з/п	Автори	Визначення поняття
1.	Тлумачний словник [1]	Причина, що визначає виникнення явища, визначальна ознака якогось об'єкта
2.	Gurvitch G. [2, С. 137]	Універсальний чинник, який стимулює інтегрування окремих реалій суспільної дійсності в соціальні межі або середовище, які вже існують (щойно виникли, відомі давно, створені штучно)
3.	В. Карасів [3, С. 155]	Сфера існування і прагнення людини, суб'єктів господарювання, держави, яка виражається через міру потрібності або непотрібності об'єкта привабливості з погляду його здатності задовольнити суспільні потреби
4.	Оксфордський словник [4]	Чинник, який здійснює вирішальний вплив на характер або результат чогось

Як свідчать дослідження, останнім часом ця дефініція широко використовується в дослідженнях вітчизняних і зарубіжних науковців, особливо коли вони намагаються визначити причини певних моделей поведінки. Так, автори, аналізуючи детермінанти економічного зростання в країнах, що розвиваються, приходять до висновку, що вони (детермінанти) є джерелами розвитку [5, С. 32].

Детермінанти як чинник впливу на зміну кривої пропозицій в національній економіці розуміють Кучин С. та Асауленко С. [6].

Д. Г. Шушпанов у своєму дослідженні, присвяченому соціально-економічним детермінантам здоров'я населення, розглядає фактори, що визначають відмінності у здоров'ї населення окремих осіб, груп або цілих країн, як синонім детермінант [7, С. 80].

Узагальнюючи наукові дослідження в цій сфері, можна зробити висновок, що різні вчені в сучасній економічній науці, залежно від тематики своїх досліджень, вивчали різні аспекти та способи існування цього поняття і, як наслідок, вкладали в нього новий зміст. При цьому дехто стверджує, що дефініція «детермінант» є синонімом поняття «фактор» (з цим важко не погодитися). Поділяючи такий погляд науковців, у цьому дослідженні під фінансовими детермінантами ми розуміємо фактори (від лат. factor – рушійна сила будь-якого процесу чи явища), які визначають особливості економічного зростання регіону або регіональної громади. Ключовими термінами, що становлять цільову спрямованість політики регіонального та місцевого розвитку, є «зростання» та «розвиток», причому ці терміни не є тотожними і тому також важливі для наукової значущості та практичної ефективності цього дослідження. «Розвиток» у власному розумінні визначається як процес переходу від одного стану до іншого, до більш досконалого, від старого якісного стану до нового якісного, від простого стану до складного, від низького стану до високого.

Що стосується економічного розвитку, то це складне і складне поняття, яке включає не тільки економічне зростання, а й інші кількісні та якісні показники, які оцінюються на основі статичних показників [8, С. 13].

Економічне зростання є важливою кількісною характеристикою розвитку, оскільки це зростання, яке в довгостроковій перспективі може призвести лише до збільшення ресурсів і, отже, до збільшення багатства населення місцевих або регіональних громад. Економічне

зростання є важливою кількісною ознакою розвитку, оскільки це зростання, яке може призвести лише до збільшення ресурсів і, отже, до збільшення багатства населення місцевих або регіональних громад. Також очевидно, що такі дослідження, як наше, важливі не тільки для того, щоб говорити про економічне зростання, але й для того, щоб говорити про якість зростання, джерела та детермінанти забезпечення економічного зростання, і що вимірювання якості економічного зростання за допомогою одного показника не є повністю виправданим. Економічне зростання в класичному розумінні – це показник збільшення фактичного обсягу виробництва товарів і послуг за певний період, який має кількісний вимір в категорії поточних або фіксованих цін і являє собою сукупний кількісний показник зростання ВВП, що розраховується на єдиній методологічній основі [9, С. 32]. Його рівень та динамічні показники (ВВП на душу населення, інвестиції, споживання, рівень зайнятості, обсяг виробництва тощо)) при оцінці зростання в регіональному контексті) порівняно із середнім показником по країні. Результати розрахунку інтегральних показників дозволяють нам ранжувати і визначати: аутсайтери і просунуті. Темпи зростання можуть бути «позитивними» (якщо реальний ВВП за аналізований період перевищує рівень базового року) або «негативними», виміряними темпами зростання. Спостерігається екстенсивне економічне зростання (збільшується кількість ресурсів, задіяних у виробничому процесі) та інтенсивне (збільшується їх віддача або ефективність використання).

Пояснюючи теоретико-методологічні засади економічного зростання та його взаємозв'язок з розвитком, доцільно наголосити на характеристиках «сталого» та «стійкого» зростання/розвитку. Стале зростання характеризується стабільним збільшенням темпів зростання ВВП у часі, тоді як сталий розвиток – це розвиток суспільства таким чином, щоб задоволення потреб нинішніх поколінь у природних ресурсах не ставило під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби.

Фінансові детермінанти та їх вплив на економічне зростання регіону чи громади розглядаються як цілісна система, між елементами якої існують функціональні, фінансові, організаційні, правові та інформаційні зв'язки. Застосування цього методу розпізнавання дозволяє врахувати динамічні та функціональні

залежності між загальною ситуацією та розвитком її структурних елементів [8, С. 16].

До основних детермінантів впливу на економіку України варто віднести (рисунок).

від джерел виникнення	від об'єкту впливу на детермінант	від причин виникнення
☐	☐	☐
☐ об'єктивні	☐ власності	☐ економічні
☐ суб'єктивні	☐ техніки	☐ екзогенні
	☐ інформації	☐ політичні
	☐ технології	☐ техногенні
		☐ екологічні
		☐ кримінальні
		☐ ментальні

Рисунок. Класифікація основних детермінантів впливу на економіку України

Складено автором на основі джерел [10; 11]

Пропонуємо детальніше ознайомитись із основними особливостями кожної з вищенаведених детермінант:

– об'єктивні (не зазнають впливу та не формуються під впливом людини);

– суб'єктивні (зазнають впливу та не формуються під впливом людини);

– власності (охорона інтелектуальної власності, винаходи, патенти);

– техніки (використання техніки за призначенням та удосконалення її основних технічних характеристик);

– інформації (доступ до інформації, правдиве та своєчасне висвітлення інформаційних подій);

– технології (інноваційний та цифровий розвиток);

– економічні (зростання економіки, збільшення ВВП, сталий розвиток, стан ринку праці);

– екзогенні (конкурентоспроможність держави на світовому ринку, експортний потенціал, зовнішня торгівля, міжнародний імідж, глобальна волатильність, яка характеризується швидкими змінами у

світових фінансових ринках, коливаннями цін на товари та послуги, а також підвищеним рівнем політичної та соціальної нестабільності, і т.д.) [10];

– політичні (політична ситуація всередині держави, воєнні дії, корупція, бюрократія);

– техногенні (наявність ризику використання джерел техногенного характеру, викиди в навколишнє середовище забруднюючих речовин, ЧАЕС);

– екологічні (захист навколишнього середовища; структурна перебудова економіки; ефективність використання ресурсів та біорізноманіття; добробут і здоров'я населення, «зелена» енергетика) [12, С. 57];

– кримінальні (сукупність соціально негативних, економічних, ідеологічних, психологічних, організаційно-управлінських явищ, які породжують та обумовлюють (детермінують) злочинність як їх наслідок;

– правові (законодавчі акти, закони, укази, постанови);

– ментальні (індивідуалізм, патерналізм, матеріалізм, заощадливість і антиолігархізм) [11, С. 157]. Вони формують світогляд людини та її ставлення до тих чи інших подій та речей. Водночас, ментальні детермінанти можемо спостерігати у ціннісних та мотиваційних орієнтирах; стереотипах споживання; нормах і взірцях соціальної взаємодії; схильності до індивідуалізму або колективізму у господарюванні; відношенні до праці і багатства; сприйнятті зарубіжного досвіду; схильності до інтеграції у світовий економічний простір; рівні господарської довіри; індивідуальному та колективному ставленні до влади [11, С. 154].

Висновки та перспективи подальших розвідок. Забезпечення економічного розвитку держави в умовах глобальних змін вимагає комплексного підходу, зокрема використання різних аналітичних інструментів та оцінки ризиків. Необхідно використовувати комплексний підхід, що поєднує використання та поєднання різних елементів детермінантів та розглядати їх вплив в комплексному підході. Тільки такий комплексний підхід може дати найбільш повну картину готовності країни до наслідків глобальних змін. Для цього Україні необхідно активно реагувати на зміни в межах розробки стратегії економічного розвитку та стратегічного планування. Держава повинна проактивно реагувати на зміни, розробляти та впроваджувати заходи для забезпечення глобальної стабільності та

розвитку. Зважаючи на те, що вплив детермінантів демонструє комплексний характер, то детальніше вивчення окремо кожної з них і виявлення її впливу на економічний розвиток України стане перспективою для подальших досліджень у цьому напрямку.

1. Тлумачний словник. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=... D%D1%82%D0%B0> (дата звернення: 24.10.2024).
2. Gurvitch G. Problèmes de la sociologie générale. Traité de sociologie/Sous la dir. de Georges Gurvitch. En, 2. Paris. 1958. P. 137.
3. Карасів В. І. Стратегії управління підприємством: вибір партнера для стратегічного альянсу. *Вісник національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»*. Тематичний випуск: *Технічний прогрес і ефективність виробництва*. 2005. № 31. 155 с.
4. Definition of determinant in English. *Oxford dictionaries* : web site. URL: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/determinant?q=determinant>. (дата звернення: 22.10.2024).
5. Зварич Р. Детермінанти економічного зростання країн, що розвиваються. *Журнал Європейської економіки*. 2018. Т. 17. № 1. С. 32.
6. Кучин С., Асауленко С. Вплив нецінових детермінантів на рівень пропозиції в сучасній Україні. URL: http://conftiapv.at.ua/publ/konf_6_7_traven_2010/12_vpliv_necinovikh_determinativ_na_riven_propoziciji_v_such_asnij_ukrajini/1-1-0-16 (дата звернення: 24.10.2024).
7. Шушпанов Д. Г. Соціально-економічні детермінанти здоров'я населення : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. 877 с.
8. Фінансові детермінанти економічного зростання регіонів і громад України в умовах нестабільності: погляд крізь призму поведінкової економіки : монографія / за ред. Возняк Г. В. Львів : ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України, 2023. 557 с. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20230002.pdf> (дата звернення: 22.10.2024).
9. Зимовець В. В. Державна фінансова політика економічного розвитку / НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. К. : 2010. 256 с.
10. *Особливості інтеграції країн у світовий економічний та політико-правовий простір* : матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції, 15 грудня 2023 р. / за заг. ред. д.е.н., проф. О. В. Булатової. Київ : МДУ, 2023. 290 с. URL: <http://surl.li/dakvdw> (дата звернення: 21.10.2024).
11. Гонта С. В. Ментальні детермінанти розвитку національної економіки України. *Науковий вісник Полісся. Сер. Економіка та управління національним господарством*. 2017. № 11, ч. 1. URL: <http://nvp.stu.cn.ua/article/view/115276/109597> (дата звернення: 25.10.2024).
12. Федулова І. В., П'ятницька Г. Т., Жуковська В. М., Кандагура К. С., Григоренко О. М., Шумська С. С. Екологічні детермінанти сталого розвитку країни. *SOCIO-GEOGRAPHICAL RESEARCH*. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/52dfcdbc-f5dc-4415-8f6f-6cbb9eb2acd1/content> (дата звернення: 20.10.2024).

REFERENCES:

1. Tlumachnyi slovnyk. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=... D%D1%82%D0%B0> (data zvernennia: 24.10.2024).
2. Gurvitch G. Problèmes de la sociologie générale. Traité

de sociologie/Sous la dir. de Georges Gurvitch. En, 2. Paris. 1958. P. 137. **3.** Karasiv V. I. Stratehii upravlinnia pidpriemstvom: vybir partnera dlia stratehichnoho alianisu. *Visnyk natsionalnoho tekhnichnoho universytetu «Kharkivskyi politekhnichnyi instytut»*. *Tematychnyi vypusk: Tekhnichniy prohres i efektyvnist vyrobnytstva*. 2005. № 31. 155 s. **4.** Definition of determinant in English. *Oxford dictionaries*: web site. URL: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/determinant?q=determinant>. (data zvernennia: 22.10.2024). **5.** Zvarych R. Determinanty ekonomichnoho zrostannia krain, shcho rozvyvaiutsia. *Zhurnal Yevropeiskoi ekonomiky*. 2018. T. 17. № 1. S. 32. **6.** Kuchyn S., Asaulenko S. Vplyv netsinovykh determinantiv na riven propozyitsii v suchasni Ukraini. URL: http://conftiapv.at.ua/publ/konf_6_7_traven_2010/12_vplyv_necinovykh_determinantiv_na_riven_propozycji_v_suchasnij_ukrajini/1-1-0-16 (data zvernennia: 24.10.2024). **7.** Shushpanov D. H. Sotsialno-ekonomichni determinanty zdorovia naseleння : monohrafiia. Ternopil : TNEU, 2017. 877 s. **8.** Finansovi determinanty ekonomichnoho zrostannia rehioniv i hromad Ukrainy v umovakh nestabilnosti: pohliad kriz pryzmu povedinkovoi ekonomiky : monohrafiia / za red. Vozniak H. V. Lviv : DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy, 2023. 557 s. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20230002.pdf> (data zvernennia: 22.10.2024). **9.** Zymovets V. V. Derzhavna finansova polityka ekonomichnoho rozvytku / NAN Ukrainy, In-t ekon. ta prohozuv. K. : 2010. 256 s. **10.** *Osoblyvosti intehtratsii krain u svitovyi ekonomichniy ta polityko-pravovyi prostir* : materialy X Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, 15 hrudnia 2023 r. / za zah. red. d.e.n., prof. O. V. Bulatovoi. Kyiv : MDU, 2023. 290 s. URL: <http://surl.li/dakvdw> (data zvernennia: 21.10.2024). **11.** Honta S. V. Mentalni determinanty rozvytku natsionalnoi ekonomiky Ukrainy. *Naukovyi visnyk Polissia. Ser. Ekonomika ta upravlinnia natsionalnym hospodarstvom*. 2017. № (11), ch. 1. URL: <http://nvp.stu.cn.ua/article/view/115276/109597> (data zvernennia: 25.10.2024). **12.** Fedulova I. V., Piatnytska H. T., Zhukovska V. M., Kandahura K. S., Hryhorenko O. M., Shumska S. S. Ekolohichni determinanty staloho rozvytku krainy. *SOCIO-GEOGRAPHICAL RESEARCH*. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/52dfcdbc-f5dc-4415-8f6f-6cbb9eb2acd1/content> (data zvernennia: 20.10.2024).

Fadieiev B. V. ^[1: ORCID ID: 0009-0009-0201-344X],
Post-graduate Student

¹National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

IMPACT OF DETERMINANTS ON THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE

The article identifies the main problems of Ukraine's development. It was determined that the engineering, marketing, transport and logistics infrastructure of the regions suffered a significant blow during the war. A full-scale invasion by Russia led to an outflow of human resources, as there was a «brain drain». Approaches to the interpretation of the definition of

194

«determinant» are given. The formation of the economic system of the state since independence was considered. The classification of the main determinants of influence on the economic development of the state according to the nature of their origin is indicated. It is proved that «development» in its own sense is defined as the process of transition from one state to another, to a more perfect one, from an old qualitative state to a new qualitative state, from a simple state to a complex one, from a low state to a high one. Differences in the interpretation of the concepts of «sustainable» and «sustainable» development were revealed. The main theories of economic growth of regions are defined. The financial determinants and their influence on the economic growth of the region or community are considered as a whole system, the elements of which have functional, financial, organizational, legal and informational connections. It has been proven that the economic growth and development of the state directly depends on the economic development of the regions. The classification of the main determinants of the impact on the economy of Ukraine is presented depending on such classification features as: sources of formation; the object of influence on the determinant; the reasons for their formation.

Keywords: development; determinants; full-scale invasion; war; GDP; sustainable development.

Отримано: 21 березня 2025 року
Прорецензовано: 26 березня 2025 року
Прийнято до друку: 28 березня 2025 року